

Съдържание:

- I.** Място и значение на Берлин в следвоенното регулиране на международните отношения. (стр. 3 - 4)

- II.** Предпоставки и причини за избухването на Берлинската криза (стр. 4 - 9)

- III.** Развитие на кризата
  - 1. Първи етап – март – юни 1948 г. (стр. 9 - 10)
  - 2. Втори етап – сепаративната парична реформа и създаването на „въздушен мост” (стр. 10 - 13)
  - 3. Излизане от кризисната ситуация (стр. 13 - 15)

- IV.** Последници от Берлинската криза (стр. 15 - 17)

➤ *Приложения- стр. 18*

➤ *Библиография – стр. 19*

I. МЯСТО И ЗНАЧЕНИЕ НА БЕРЛИН В СЛЕДВОЕННОТО РЕГУЛИРАНЕ НА МЕЖУНАРИДИТЕ ОТНОШЕНИЯ

Берлин след Втората световна война със своя четиристранен окупационен статут представлява огледално отражение на самата Германия. Затова и Берлинската криза от 1948 – 1949 г. заема съществено място в развитието на „германския въпрос“ т.е. за съдбата на победена Германия. „Въпросът Берлин“ предсавлява следвоенен проблем, онаследен от победителите във Втората световна война, на който за пореден път не може да се намери категорично и единно решение, най- вече поради принципните различия, стремежа за постигане на по- стратегически позиции и по- силно влияние и различните субективни интереси, които „изповядват“ Западните съюзници и СССР. С невъзможността за прилагане на действащо, демократично и съгласувано решение между бившите съюзници от антихитлеристката коалиция както по този въпрос, така и по въпроси свързани със следвоенното развитие на страните от Източна Европа, се поставят началото на откритата конфронтация Изток- Запад (първо в сферата на икономиката и политиката, а в последствие и във военно отношение). След речта на Чърчил в университета във Фултън на 5 март 1946 г. за „желязната завеса“, спусната „от Шчечин на Балтийско море до Приест на Адриатика“¹ Студената война вече е реалност и за широкта общественост. Именно в следващите години на засилващо се противопоставяне между САЩ и СССР, Германия с „огромни си запаси на въглища и желязо“² се оказва пионка в ръцете на двете суперсили, които се стремят да заемат по- важни позиции на Стария континент. Ето защо Берлинската криза от 1948-49 г. не трябва да се разглежда единствено в рамката за следвоенното развитие на Германия, а трябва да се отнася към серия серия от няколко кръга проблеми, пряко свързани със следвоенното преустройство на света и с опитите на Съединените щати и Съветска Русия за формирането на нов световен ред, отговарящ на техните интереси, претенции и цели.

Най- общо прблемът „Берлин“ от 1948-49 г. се свързва със съветската блокада над надземните и водни пътища, свързващи Западна Германия със

¹ Мирчева, Хр. „История на международните отношения в най- ново време“, изд. „Софи - Р ”, С., 2002 г.

² Раф, Д. „История на Германия“, Кама, София, 2000 г.

Западен Берлин, контрадействията от страна на Западните съюзници, прекратяване на блокадата и последствия за развитието на международните отношения. Все пак трябва да се направи забележката, че това е проблем, „назряващ“ успоредно както с ежедневните проблеми по управлението на окупирана Германия, така и със съветско-американската глобална конфронтация. Това прави въпроса за определяне периода на кризата доста труден и субективен. Според мен е редно за начало на периода да се определи провалът на Лондонската сесия на Съвета на министрите на външните работи (СМВнР)³ в края на 1947г., а за негов край- май 1948 г. и Парижката сесия на същия съвет.

Берлинската криза от 1948-49 г. като кулминационната точка от развитието на „германския въпрос“ в неговия следвоен период „нажежава градуса на противоречия до възпламеняване“⁴ между Запада и СССР, като заема важно място в последвалите причини за развитието на Студената война. Освен това последствията са от особено значение както за съдбата на германския народ и нация, така и за бъдещия курс на външните политики на Западните съюзници и на Съветска Русия. Всичко това определя голямото внимание, което трябва да се отдели на тази криза.

II. ПРЕДПОСТАВКИ И ПРИЧИНИ ЗА ИЗБУХВАНЕТО НА БЕРЛИНСКАТА КРИЗА

Проблемът „Берлин“ започва да изпъква още след Втората световна войната. По подобие на Германия и според Постамските споразумения от 1945г. столицата на бившия Райх е разделена на четири окупационни зони: американска, британска, френска и съветска. Градът получава четиристранен окупационен статут (*Вж. прилижение 2, стр. 18*). От важно значение обаче е, че той се намира дълбоко в окупационната съветска зона (*Вж. приложение 1⁵, стр. 18*). Така градът се превръща в най-сериозната точка на противоречие относно политиката за следвоенното развитие на Германия. Проблемите идват не от липсата на споразумения за регулиране четристранните

---

³ СМВнР е създаден на Постдамската конференция (юли- август 1945г.), за да бъде използван за подготовката на мирното уреждане на „германския въпрос“ – бел. авт.

⁴ Кенеди, П. „Възход и падение на великите сили“, Военно издателство, 2003 г.

⁵ Херман, К. и Хилгеман, В. Атлас „Световна история“, том II, изд. Летера, 1999 г.

междусъюзнически отношенията в Берлин, а по- скоро от двустранното им тълкуване, т.е. от тълкуване Изток- Запад, породено от социално- кономически, политически, морални и принципни различия- факт, който ще се отнесе с пълна сила и до цяла Германия и ще определи различно бъдеще както за Източната, така и за Западната и част.

Основна предпоставка за избухването на „Берлинската криза“ представлява зараждащата се конфонтация между САЩ и СССР, както и геополитическата стратегия и цел, която всяка една от двете страните преследва. Превъзходството на Щатите във военно- техническо и икономическо отношение („...през 1945 г. САЩ произвеждат около 52% от общия световен обем на стоки.”⁶), и стремежът за утвърждаването им на международната сцена се сблъскват с желанието на СССР за собствено укрепване, затвърждаване влиянието си в Източна Европа, разпространение на комунистическите идеи, и типичното сталиново недоверие към Запада⁷. От това коя страна контролира Германия щяло да зависи до значителна степен и влиянието, което ще упражнява в Европа. Ето защо Берлин, като част от общото развитие на „германския въпрос” има толкова стратегическа позиция и значение.

Цялостта на Германия обаче не допадала особено на Сталин, който силно искал запазването на контрола над Рур. Не желаел също така силна и единна Германия, интегрирана със Западните демокрации и западната икономика, защото до известна степен такава ситуация би представлявала заплаха за налагания от него „ред” по съветски модел в Източна и Централна Европа и дори заплаха за Съветска Русия. По- скоро Сталин се стремял да постигне, разкъсана и окупирана Германия, която да определи и слабостта на цяла Западна Европа. Друг, по- малко желан вариант за него бил единна, демилитаризирана и неутрална Германия, компромис, който ще предложи на Запада прекалено късно, за да бъде приет.

От другата страна в този период на следвоенно развитие били Щатите, които според Джордж Кенан⁸ трябвало да поемат „отговорностите на морален и политически предводител”⁹ на демократичните държави и най- вече на

⁶ Джонсън, П. „История на американския народ”, изд. Рива, 2002 г.

⁷ Кисинджър, Х. „Дипломацията”, изд. къща „Труд”, 1997 г.

⁸ Кенан, Джордж Форест (1904 г.) – американски дипломат и публицист. Един от видните и значими американски съветолози (бел.авт.).

⁹ Цитат по Кисинджър, Х., *op. cit.*

Западните демокрации, които все повече се чувствали застрашени от СССР и приближаващата ги комунистическа доктрина. Курсът на „твърда ръка”, който е предприел Сталин по отношение на Източна и Централна Европа, преобразувайки суверенни държави в съветски сателити (България и Албания- 1946 г., Румъния и Полша– 1947 г.), набиращите сила комунисти в Италия (най-вече северната част) и Франция несъмнено подхранвали вече споменатите страхе на Запада. Така през 1947 г. се ражда политиката на „сдържане” и контрол на комунизма, която трябва да има само икономически и политически характер. Доктрината „Труман” (март 1947 г.) слага началото на политическото ограничаване, а планът „Маршал” (периода 29 април- 23 май 1947 г.) – на икономическото. Сталин обаче реагира на плана за икономическото европейско възстановяване доста твърдо и предизвикателно, тъй като го възприема като възможност за пряко икономическо откъсване на държавите от съветската сфера на влияние. Затова той се стреми тотално да бетонира позициите си и да въведе „ред в своята Източноевропейска империя”¹⁰. Така се стига до комунистическия превратът в Чехословакия през февруари 1948 г, който може и да се разглежда като повратна точка в политиката на Запада, която допълнително се втвърдява спрямо Съветите и последвалта Берлинска криза.

Събитията, оказващи влияние върху избухването на споменатата криза от 1948-49 г. се зараждат също така и с развитието на „германския въпрос”. Затова е важно да се спрем бегло и на следвоенната ситуация в самата Германия.

Начало на сериозната конфонтация между страните, окупирали Германия започват в края на 1947 г. с провала на Лондонската сесия на СМВнР. На тази конференция окончателно се потвърдил стремежът на западните страни за създаване на суверенна западногерманска държава, както и съветската амбиция да се педотврати такъв сценарий на всяка цена. Това решение може би е логично следствие от осъзната невъзможност за политическо и икономическо обединение на Германия и общо изпълнение на Постдамските споразумения, поради твърде различните принципи в сферата на икономиката, политиката и най-вече различните цели, които преследват Запада и СССР. САЩ и Великобритания разбират, че функционирането и на западноевропейската, и на

---

¹⁰ Джонсън, П. „Съвременността. Светът от 20- те до 90- те.”, Ун. издателство „Св. Климент Охридски”, С., 1993 г.

американската икономика е пряко свързано с възстановяването на Западна Европа и по-специално на Германия. Това се потвърждава и от думите на американския външен министър Джеймс Бърнс: „...мирът и благосъстоянието на нашата страна не могат да бъдат постигнати за сметка на мирът и благосъстоянието на друг народ...”¹¹. Затова двете англоговорящи страни още през август 1946 г. обединяват своите зони в една обща икономическа област – Бизония или Би-заона. Набиращите сила комунистически елементи във Франция и вътрешната криза там, карат страната да започне курс на сближаване на френската политика с англо-американската. В края на 1947 г. започва действителен процес за присъединяване на френската окупационна зона към Бизония, превръщайки я в Тризония. Тъй като не може да се създаде една Германия, то следва да се създадат две. В този смисъл от първостепенна важност се явява Лондонската конференция (23 февруари – 6 март 1948 г.), където участват представители на САЩ, Великобритания и страните от Бенилюкс и след дълги преговори се споразумяват за бъдещата си политика спрямо Германия, или по-точно спрямо окупационната им германска територия. Взимат се важни решения, между които са решимостта за създаване на отделна западногерманска държава; интеграция на икономиката и към Запада; поддържане на сигурността и. Трябвало военното управление да се замени и окупационните интересе на трите сили да се представляват не от трима генерали, а от трима върховни комисари. Продължава се с реализирането на сепаративна политика. На този етап в западните представи за новия ред в Европа се формира и затвърждава мнението за западногерманско обединение на основата на Тризония, което да се интегрира със западната икономика чрез бъдещо участие в плана „Маршал” и да се присъедини към общата западноевропейска военна отбрана – ход, който съпоставен със съветската сухопътна мощ и със старховете, че Сталин се стреми към покоряване на Западна и Южна Европа изглежда неизбежен. Бившият нацистки враг сега щял да се окаже много ценен и скъп съюзник в борбата срещу новия общ неприятел на демокрациите – комунизма. Никой от Западните сили не желал да види ситуация, в която мощта на силната Германия е заменена от тази на милионната Червена армия. Затова, подхранвани от донякъде от обяснимите страхове относно експанзионизма на Сталин и общото недоверие към

---

¹¹ Цитат по Раф, Д. *op.cit.*

Съветите, споменатата сепаративна западна политика има и своето логично обяснение.

Отцеплението на маршал Тито в Югославия, създадения Западен съюз (с участието на Великобритания, Франция и страните от Бенилюкс), и бъдещото обединение на индустриално по-мощните западногермански територии „изправят съветската външна политика пред провал”¹². Сталин вижда изход от създадената ситуация чрез серия от контрадействия, насочени срещу капиталистите. За него проблемът „Берлин” се оказва добра възможност, която се опитва да разиграе, за да окаже натиск върху западните сили и дори да ги откаже от създаването на сепаративна западногерманска държава.

Интересно е да се отбележи, че непосредствено след Берлинската криза 1948-49 г. съветската пропаганда използва като основна причина за наложените санкции на Западен Берлин провеждането на сепаративни действия на Западните сили и най-вече сепаративната парична реформа, спрямо контролираните от тях окупационни зони, която е в разрез с постигнатите Постдамски споразумения.

Провеждане на обща парична реформа е от жизнена необходимост за стъпването на крака на германската икономика. Този проблем се обсъжда още през 1946 г., а ориентирането на Запада към собствена и сепаративна парична реформа се явява непосредствен повод за избухването на кризата през май 1949 г. В първите следвоенни години се обсъжда вариант за обща такава реформа както в Западна, така и в Източна Германия. Тези начинания се провалят поради несъгласието на СССР за създаването на общоконтролиран емисионен механизъм, със Съюзния контролен съвет (СКС). Така може да се открие и истинската причина за подготвянето, а в последствие и изпълнението на западни сепаративни действия - това са страховете на трите окупационни сили, че евентуалното неконтролирано емитиране от съветска страна може да доведе до икономически хаос в страната, който несъмнено ще се отрази и на граничните икономики. Също така трябва да се има в предвид, че през декември 1947 г. в Съветска Русия също е прието постановление за нови парични знаци в съветската окупационна зона. Такива руски действия се предвиждали за юли 1948 г., но поради технически затруднения (най-вероятно

---

¹² Амброуз, Ст. „Стремеж към глобализъм- Американската външна политика от 1938 г. до началото на 90-те години”, изд. „Петър Берон”, С. 1995 г.

свързани със самата подготовка и отпечатване на паричните знаци) са отложени за края на август. В началото на 1948 г. дори се подготвя специален план за натиск срещу Западните сили, целящ да се анулират Лондонските споразумения. Имайки в предвид всичко това може да се направи заключението, че западна паричната реформа е била само за предтекст на съветската блокада над един мирен град. Блокада, която цели постигането на определени политически цели за сметка на мирното население. Берлин е дълбоко в съветската окупационна зона, което го прави в известен смисъл заложник на руските изисквания и претенции за бъдещото развитие на „германския въпрос“.

III . РАЗВИТИЕ НА КРИЗАТА

1. Първи етап - март – юни 1948 г.

При вече всички споменати предпоставки и причини, с които се характеризира следвоенното развитие на Германия и въобще следвоенното развитие на международните отношения, нивото на напрежение между Запада и СССР в окупираните територии започва да ескалира с демонстративното напускане на маршал Соколовски (главнокомандващият руската окупационна зона) на заседание на СКС. По този начин на 20 март 1948 г. работата на този орган е прекратена. Напускането на маршала се обяснява с нежеланието на Запада да информира СССР за постигнатите решения на Лондонската конференция и с насочване им към провеждане на сепаративна политика. Съветите вече са рабрали за намерението демокрациите за създаване на западногерманска държава и са готови с ответните контрадействия- средството е Берлин. Не може да се каже, че в по- нантъшните действията действия на Стали нямат логика. Чрез Берлин той цели да забави изграждането на сепаративната германска държава. Ако не може да се постигне договореност между двете страни, то следва Сталин да откаже Запада поне от западната част на бившата столица на Райха и да се сложи край на присъствието на западните сили в съветската окупационна зона¹³. Ето защо напускането на СКС от маршал Соколовски дава ясен знак на другите три

---

¹³ Амброуз, Ст. *op.cit.*

окупационни сили за намеренията на руснаците. Истинската криза „Берлин“ започва да назрява.

На 25 март 1948 Соколовски издава заповед за съкращаване до минимум на пътническите влакове и транспортирането на американски, британски и френски войски към Западен Берлин. На 1 април са въведени серия от ограничения за връзките с града- върнати са американски и британски влакове, спрени са пощенски коли и редица ж.п. връзки. Така възелът около Берлин започва да се затяга с пълна сила. По този начин най- вероятно Сталин се е стремил към втвърдяване на съветската позиция по Берлинския въпрос. Искал е да постигне възможността за проговори от позицията на сила за бъдещето на Германия, както и засилване на немското недоверие към Запада- цели, които ще се сблъскат с твърдата решимост на трите окупационни сили, вече възприели „твърдия курс“ и политиката на „сдържане,” да не отстъпват пред руския натиск. Така към средата на юни 1948 г. завършва този първи етап от вече зародилата се криза. Етап, характеризиращ се с дребни санкции спрямо Западен Берлин, но целящ да покаже слабостта на Западните сили, както и решимостта на Съветите да третират града като „заложник” за оказване на политически натиск.

2. Втори етап – сепаративната парична реформа и създаването на „въздушен мост”

Новият етап на кризата се свързва със засилването на съветските ограничаващите мерки спрямо Западен Берлин, породени най- вече от обявяването на западна парична реформа. По своята същност тази нова реформа представлява „ново уреждане на валутата”¹⁴ в западните окупационни зони. За да се премахне обезценената райхсмарка се въвежда новата валута- германската марка. Трябвало да се обърнат всички стари пари в съотношение 1:10. Реформата имала наистина положителни последици за западногерманската икономика. За кратко време се изравнили паричната наличност и предлаганите стоки, купонната система била премахната, германската икономика се насочила към така желания икономически растеж. Желанието на западните Велики сили „да се сложи край на черния пазар и на

---

¹⁴ Раф, Д., *op.cit.*

валутния хаос в страната¹⁵ бил удовлетворен. Точно това западно начинание обаче ескалирало бързо градус на напрежението между трите окупационни страни и СССР, защото Съветите виждали в сепаративната инициатива нарушаване на Постдамските споразумения.

Обсъждайки именно тази парична реформа трябва да се има в предвид няколко неща. Съветските представители са уведомени още през май 1948 г., че западната икономическа реформа ще се предвижда само в Тризония, като за началото и е обявен 20 юни 1948 г. Като контрадействие насочени срещу Запада още на 19 май са прекъснати всички ж.п. и автомобилни връзки със западните сектори на Берлин. Опитите за намиране на изход от създалата се ситуация се провалят, като непосредствено след на това, на 22 юни 1948 г., е даден ход на съветската парична реформа не само в съветската окупационна зона, но и целия Берлин. Това кара Западните сили да вземат решението за въвеждане на своите германски марки и в западната част на града. Същият ден отново се прекъсват всички връзки на контролираната от западните държави част от Берлин, а на 24 юни се прекратява напълно снабдяването на западните сектори на града и дори там е прекъснато електрозахранването. Интересно е да се отбележи, че първоначално в създадения в Москва план за противопоставяне на Лондонските решения се предвижда не само блокада на сухоземните пътища, а и ограничения за въздушния транспорт, но впоследствие отпадат като твърде рисковани.

Съветският диктатор, който вече е демонстрирал твърдата си позиция в периода март- юни 1948г. се надява да изправи Запада пред сложно положение – невъзможност от силов пробив на блокадата поради възможната ситуация от започване на нов конфликт. Както години по- късно ще каже Хрушчов този ход на Сталин може да се тълкува като „ръчкане капиталистическия свят с върха на щика“¹⁶. Това е ход, подобен на този, който Хитлер прави с ремилитаризирането на Рейнската област и аншлусът на Австрия в края на 30-те години на миналия век. Провокация, която и в двата случая цели да покаже на какви отстъпки са склонни западните демокрации в името на запазването на световния мир, както и да се преценят тенхите реални позициите и решимост. И

---

¹⁵ Кенеди, П., *op.cit.*

¹⁶ Цитат по Джонсън, П. „Съвременността. Светът от 20- те до 90- те.”, Ун. издателство „Св. Климент Охридски”, С., 1993 г.

наистина по това време цяла Западна Европа разполага с 12 дивизии¹⁷, срещу огромната сухопътна мощ на Червената армия, наброяваща 525 дивизии, общо над 5 млн. души. Факт, който не се пренебрегва ни най-малко от Западните съюзници, въпреки че САЩ все още разполага с атомния монопол. Ето защо искането на кондвация американската зона в Западен Берлин генерал Лушъс Клей подходите на западната част на града да бъдат освободени със сила категорично е отхвърлено, поради факта, както казва американският министърът на отбраната Форестол, че „има опасност от война и недостатъчна подготовка на Съединените щати за глобален конфликт”¹⁸. Така пред западните сили остават само няколко изхода от кризата: измисляне на нов начин за снабдяване на града, преговори със Сталин, може би дори и отсъпление от позиции си в бившата столица-варинат, който би се възприел като поражение за демокрациите и би отслабил позициите им в международен аспект. Трябва да се има в предвид, че действията на Сталин са провокирани не само от превъзходството на Червената армия в числен вид, но и от липсата на твърда американска политика, което го кара да продължава нататък. Както Чехословакия се оказва предела на търпението и толерантността за експанзионистичната нацистка политика (март 1939 г.), така и комунистическият преврат в Прага през февруари 1948 г. се приема като действие, което силно втвърдява позициите на Запада в общата им борба за „възпиране” на комунизма. Евентуалното отсъплението на съюзниците по въпроса за Берлин би могло да се тълкува и като слабост на демокрациите, а съдбата на Чехословакия да се повтори и в Западна Германия, а след нея и в цяла Западна и Южна Европа. Разбира се, западните политици осъзнават заплахата и демонстрират абсолютна решимост за запазване четристранния окупационен режим на бившата столица на Райха. Труман отсича ясно и категорично: „Оставаме, точка по въпроса.”¹⁹. Решимост, която е затвърдена със създаването на т.нар. „въздушен мост” за снабдяване на Западен Берлин по въздух. В интерес на истината Сталин силно се съмнява и подценява този нов подход за снабдяване на града, особено в тежките зимни условия, които предлага Германия-факт, който ще се окаже от огромно значение за

---

¹⁷ Амброуз, Ст. *op.cit.*

¹⁸ Джонсън, П., П. „Съвременността. Светът от 20-те до 90-те”, Ун. издателство „Св. Климент Охридски”, С., 1993 г.

¹⁹ Джонсън, П. „История на американския народ”, изд. Рива, 2002 г

прекратяването на блокадата. И все пак Западът се опитва да избегне оказването на натиск от съветска страна, правенето на отстъпки в полза на СССР и успоредно с това се затвърждава неотложната нужда от създаване на независима западногерманска държава, която дори да участва в бъдещата военнополитическа организация между САЩ, Канада и страните създали Западния съюз. В представите на демокрациите за общата сигурност вече напълно е залегнала идеята за милитаризирането на Германия и превръщането и в „крепостна стена”, изправяща се пред СССР.

Сталин не се отказва да използва Берлин като средство за водене на разговори и оказване на натиск. Опитният политически играч се опитва да получи максимални „дивиденди” от пълната блокада на града. Съветският лидер сяда на масата за преговори, опитвайки се да разиграе по най- добрия начин бившата столица. Ето защо в периода август- септември 1948 г. се разменят многобройни разменни ноти и са осъществени значителен брой преки преговори за излизане от кризата. Руската позиция на тези преговори е най- вече анулиране на Лондонските решения, като проблемите свързани около паричната реформа остават на заден план. Има вариант Западните сили да направят разумни отстъпки по финансовия въпрос, но демонстрират абсолютна непоколебимост и неотстъпчивост по проблема свързан със сепаративната западногерманска държава, а именно той вълнува най- много Сталин. По този начин съветският лидер се вижда принуден да разчита на провал на въздушния мост при тежките зимни условия и след това да поднови преговорите, оказвайки още по- голям натиск. Ето как в периода август- септември СССР пропускат да постигнат бързо дипломатическо решение на създалата се криза, да се преборят за признаването на съветската валута като единствена за целия Берлин и по този начин да откъснат града от западната сфера на икономическо влияние.

3. Излизане от кризисната ситуация

В края на 1948 г. ситуацията около кризата започва да придобива друг облик. Западът е демонстрирал непоколебимостта си относно решението си за изграждане на западногерманска държава и стриктно следва Лондонските решения, което определя затягането на преговорите. Въздушният мост

продължава функционирането си и при зимните условия. През декември 1948 г. самолетите доставят по 4500 т. провизии на ден, а „през пролетта на 1949 г.- 81000 т.- толкова, колкото са превозвани с наземен транспорт“²⁰. Ефективността му по време на кризата показва голямото военно-техническо превъзходство, с което САЩ разполагат в първите години след Втората световна война. По този начин блокадата на Берлин се оказва пред пълен провал, а Сталин трябва да търси изход от неodobото политическо-пропагандно положение, което сам е предизвикал. Освен това в началото на 1949 г. съветската икономическа политика в Източна Германия търпи пълен провал-увличава се безработицата и като цяло социалното недоверие нараства спрямо Съветска Русия. Международният престиж на СССР се разклаща с значително, а берлинският кмет Ернст Ройтер знаел как да даде гласност на лишенията, страданията и волята на берлинчани, гласност, която „не останала без отзвук от страна на световната общественост“²¹. Западен Берлин се превръща в символ на борбата срещу комунизма, символ на твърдата западна политика.

В началото на 1949 г. Сталин разбира, че сам е паднал в собствения си капан, подценявайки готовността и военно-техническото превъзходство на западните съюзници и най-вече на САЩ. В този период и за двете страни вече става ясно, че не може да се постигне обща договореност и разбиране нито за разрешаване на така спорният „Берлински въпрос“, нито за „германския“ такъв. Западните сили и СССР са в процес на изчакване. Сталин прекрасно разбира, че бъдещите преговори ще бъдат водени от позиция на сила не от него, а от трите демокрации. Така желаното оказване на натиск от съветска страна, използвайки географското предимство, че Берлин попада в тяхната окупационна зона, сега се е обърнало срещу тях самите. Ето защо още в началото на февруари 1949 г. руснаците решават, че трябва да се договорят и поставят едно единствено условие за прекратяване на блокадата-свикването на нова сесия на СМВНР, като до нея да се отложи създаването на западногерманска държава. Регулирането на кризата се поставя и в Съвета за сигурност към ООН, където преговорите се водят от Ф. Джемсъп и Я. Малик. Така се постига споразумение, съгласно което на 12 май 1949 г. трябва да се отменят всички ограничения,

---

²⁰ Джонсън, П. „История на американския народ“, изд. Рива, 2002 г

²¹ Раф, Д., *op.cit.*

наложени на Западен Берлин, а на 23 май в Париж е предвидено подновяване на сесиите на СМВнР. Договореностите могат да се тълкуват като своеобразни отстъпки и на Запада и на СССР. Вероятно Сталин се стреми да излезе от създалата се ситуация по най- безболезненей начин и вижда в лицето на подновяването дискусиите в СМВнР механизъм, който да използва за допълнително блокиране провеждането на сепаративната западна политика и създаването на западногерманска държава. До известна степен съветският лидер пропуска да отчете различни фактори и причини, които мотивират Западните сили в изграждането на новата държава и по този начин Парижката мирна конференция не стига до реални договорености и Берлин остава разделена зона с различни валута, участ който предстои да застигне и самата Германия.

IV. ПОСЛЕДИЦИ ОТ БЕРЛИНСКАТА КРИЗА

Последствията, които ще предизвика вече прекратената тотална блокада на западните зони на Берлин са това, което съветското ръководство не предвижда. Кризата оказва силно влияние върху формирането на новата политика на демокрациите спрямо комунизма и неговото разпространение. Последствия, които Сталин отново подценява и, които ще изиграят решаваща роля за по- натъшния курс на Студената война и изграждането на общата западноевропейска сигурност.

Последствията са пряко свързани с промяната на геополитическата карта на Европа и по- точно с появата на две германски държави- Федерална република Германия (ФРГ- 20 септември 1949 г.), призната от Запада и Германска демократична република (ГДР- 7 октомври 1949 г.), призната от СССР. Трябва да се отбележи, че още на преговорите в Лондон е взето решението за създаване на западногерманска държава и провеждане на сепаративна политика поради факта, че не може да се постигне споразумение със Съветска Русия за създаването на единна Германия. Именно блокадата над Берлин ускорява този процес на разделяне. Освен, че Европа вече била „разцепена” на две, същата съдба сполетява и една до скоро единна и суверенна държава. Разделянето Изток- Запад щяло да важи и за Германия, и за нейната бивша столица- Берлин. За пореден път се демонстрира невъзможността за намиране на общо

решение и за провеждане на диалог между двете суперсили, факт, който характеризира техните взаимоотношения и затвърждава недоверието им едн към друга. Студената война започва да се развива с все по- голяма сила, като взима своята поредна „жертва”- Берлин.

Блокадата показва на западните съюзници невъзможността да се противопоставят на сухопътната мощ на Червената армия. Ето защо изграждането на силна, милитаризирана и интегрирана със демокрациите западногерманска държава изглежда повече от наложирелно и жизненоважно. Кризата избистря и доразвива тези идеи и придава „практическият импулс”²², от който така силно се нуждае политиката на „сдържане” на комунизма. Донякъде може да се приеме, че действията на руснаците затвърждават представите на Запада за експанзионистичните цели на Сталин. В този ред на мисли политиката на съветските власти спрямо Берлин ускорява съзнаването на НАТО и интегрирането в неговите структури на новата западногерманска държава- ситуация, която Съветска Русия прави опит да предотврати, но както историята показва този опит се оказва несполучлив и дори се обръща срещу самите руснаци. В същото време САЩ укрепват позициите си на Стария континент и намира нов съюзник в борбата срещу комунизма- ФРГ. Така СССР окончателно пропуска момента за трайна демилитаризация на Германия. След Берлинската криза политиката на „ограничаване” започва да се проявява не само в сферата на икономиката и политиката, но и във военно отношение. Постава се началото на надпреварата във въоръжаването между Запада и Съветите- характерна черта на разрастващата се Студена война, която в следващите десетилетия ще изправя света пред зплахи от истинска катастрофа.

„Благодарение” на блокадата СССР загубва до голяма степен и международния си престиж. В продължение на години Сталин е доказвал колко важно за него е утвърждаването на страната му и комунизма на международната сцена. Затова можем да си представим колко болезнено понася нанесената му от капиталистите „загуба” и то в неговата окупационна зона. Идеята на съветския лидер, целяща да използва Берлин, за да провокира Запада, да изкопчи важи отстъпки и да отслаби позициите на демокрациите в самата Германия се оазва твърде неподходяща. Съветската пропагандана политика се

---

²² Джонсън, П., П. „Съвременността. Светът от 20- те до 90- те.”, Ун. издателство „Св. Климент Охридски”, С., 1993 г.

озовава в задънена улица, характеризираща се с увеличаване на общественото недоверие и недоволство към комунизма, недоволство, което намира израз в избухването на въстание в източните зони на бившата столица през юни 1953 г. Тъжната истина е, че липсата на диалог между трите окупационни сили и СССР превръща Берлинския въпрос в причина за периодичното избухване на нови кризи, които ескалират нивото на недоверие и глобална конфронтация между Запада и Съветите.

На фона на Берлинската криза от 1948- 49 г. изпъква един съществен факт, с който могат да се характеризират и последвалите десетилетия на водене на Студена война. Този факт е общият страх.. Въпреки решимостта и на двете страни да устояват интересите и позициите си докрай в избухналата криза е видно нежеланието им да дадат ход на нов глобален конфликт. Тази игра на „котка и мишка” по решаването на Берлинския въпрос се пренася в борбата за надмощие между Запада и Съветска Русия, като се прилага и в други точки на земното кълбо. Все пак е радостно, че въпреки сериозните противоречия Берлинската криза не довежда до нова война, която да тласне човечеството към разруха и унищожение, като се има в предвид мощта на новото оръжие- атомната бомба. В този смисъл Запада и СССР показват усет за вярна преценка.

Библиография:

- Амброуз, Ст. „Стремеж към глобализъм- Американската външна политика от 1938 г. до началото на 90- те години”, изд. „Петър Берон”, С. 1995 г.
- Гонионски, С.. „История на дипломацията”, Том 5, Партиздат, 1977 г.
- Джонсън, П. „История на американския народ”, изд. Рива, 2002 г.
- Джонсън, П. „Съвременността. Светът от 20- те до 90- те.”, Ун. издателство „Св. Климент Охридски”, С., 1993 г.
- Кенеди, П. „Възход и падение на великите сили”, *Военно издателство*, 2003 г.

- Кисинджър, Х. „Дипломацията” , изд. къща „Труд” , 1997 г.
- Мирчева, Хр. „История на международните отношения в най-ново време” , изд. „Софи - Р” , С., 2002 г.
- Наринский, М. М. „Берлинский кризис 1948- 1949 г. Новые документы” , В: Новая и новейшая история, 1995 г.
- Раф, Д. „История на Германия” , Кама, София, 2000 г.
- Херман,К. и Хилгеман, В. Атлас „Световна история” , том II, изд. Летера, 1999 г.

Благодарение на Бисер Симеонов от УНСС